

Öppna jämförelser 2019

Missbruks- och beroendevården

Årets resultat visar att 63 procent av kommunerna erbjuder minst ett stödprogram för vuxna närstående. Stödprogrammen syftar till att hjälpa personer att hantera livet som närstående till en person med missbruksproblem. 11 procent av kommunerna uppger att de har en aktuell rutin om att erbjuda enskilda att ta med sig stödperson på möten. Överenskommelser som beskriver ansvarsfördelningen och ett bestämt tillvägagångssätt ökar förutsättningarna för en gemensam planering och ett samfällt agerande mellan aktörerna till gagn för den enskilde. Knappt hälften av kommunerna har en aktuell på ledningsnivå beslutad överenskommelse om samarbete med landsting som innehåller:

- **Gemensamma mål**
- **Resurs- och ansvarsfördelningen**
- **Rutiner för samarbete mellan socialtjänstens och landstingets personal kring personer som missbrukar beroendeframkallande medel.**

Årets resultat visar att:

- 63 procent av kommunerna/stadsdelarna erbjuder minst ett stödprogram
- 11 procent av kommunerna har en aktuell rutin att erbjuda enskilda att med en stödperson på möten
- 47 procent av kommunerna har en aktuell överenskommelse med regionen som innehåller: gemensamma mål, resurs- och ansvarsfördelningen och rutiner för samarbete mellan socialtjänstens och regionens personal kring enskilda personer som missbrukar beroendeframkallande medel eller spel om pengar. Rutinen ska vara känd och användas.

Det finns skillnader i resultaten mellan länen och kommunerna.

Stödinsatser till närstående

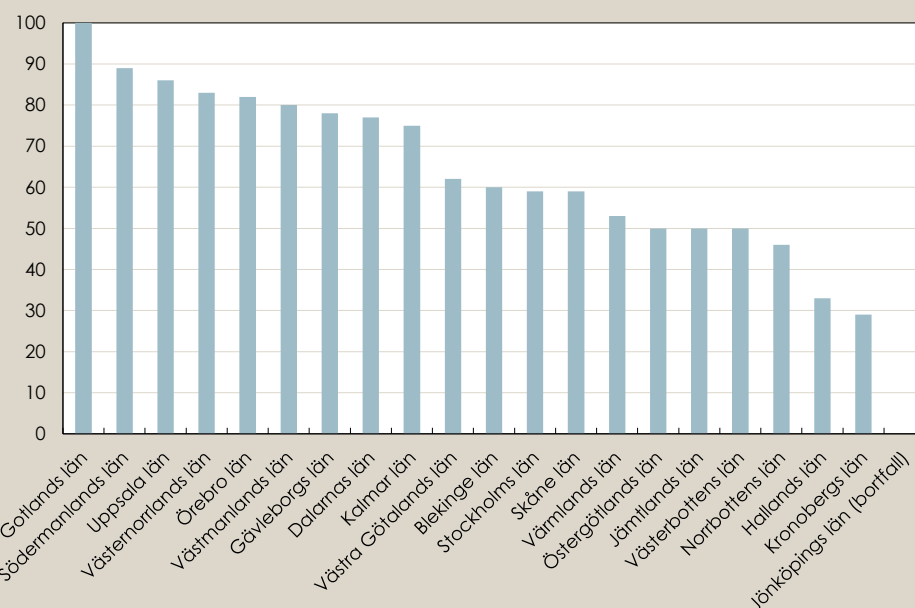
Som närstående till en person med missbruk eller beroendeproblematik kan man behöva eget stöd i sin livssituation. I år uppger 63 procent av kommunerna att de erbjuder minst ett stödprogram för vuxna närstående. I 2019 års resultat ingår även stödprogrammet CRAFT (community reinforcement approach and family training), som ytterligare ett stödalternativ till närstående. Att CRAFT nu ingår i indikatorn förklarar ökningen från 2018, då 37 procent av kommunerna uppgav att de erbjöd minst ett stödprogram. Stödprogrammen syftar till att hjälpa deltagaren att hantera livet som närstående till en person med missbruksproblem.

Närstående kan även spela en viktig roll för att en person med missbruks- eller beroendeproblem ska ta kontakt för stöd och vård, vilket är ett av syftena med CRAFT. De fyra stödprogrammen som ingår i indikatorn är rekommenderade i Socialstyrelsens nationella riktlinjer [1].

I vilken utsträckning kommuner i respektive län erbjuder de rekommenderade stödprogrammen till vuxna närstående varierar, se Figur 1.

Figur 1. Erbjuder minst en stödinsats till vuxna närstående till personer med missbruk

Andel kommuner och stadsdelar i Stockholm och Göteborg per län, procent.

Gotland motsvarar en kommun. Jönköpings län redovisas ej pga borrfall högre än 20 procent.
Källa: Enkät Öppna jämförelser Socialtjänst, kommunundersökning, myndighetsutövning 2019

Att erbjuda enskilda att ta med någon på möten kan öka brukarinflytandet

Att erbjudas att ta med en annan person som stöd på socialtjänstmöten kan stärka den enskildes position och minska obalansen i maktförhållandena i förhållande till den, eller de, professionella som utreder, beslutar och utför insatser. Detta har efterfrågats av brukarrepresentanter och kan bidra till ett ökat brukarinflytande. Att medverka och få makt över beslut och handlingar som rör det egna livet kan i sin tur öka självförtroendet och förändra självbilden [2]. Om en person av psykiska och/eller fysiska skäl inte själv har den ork att ta in information som ges och själv kunna bidra vid en utredning kan det kännas tryggt att ha en person med sig. Många kommuner kommenterar att det är självklart att klienter kan ta med en stödperson på möten om hen vill det. För den enskilde är det många gånger inte lika självklart och det kan underlätta om den informationen exempelvis finns med i kallelser och ges muntligt från socialtjänsten rutinmässigt.

Det är 11 procent av kommunerna som uppger att de har en aktuell skriftlig rutin om att erbjuda enskilda att ta med stödperson på möten inom socialtjänsten, en ökning med två procentenheter från 2017, se tabell 1.

Tabell 1. Aktuell rutin erbjuda enskilda att ta med stödperson på möten

Andel kommuner och stadsdelar i Stockholm och Göteborg, procent, riket målgrupper

Indikator	2017	2018	2019
Aktuell rutin att erbjuda enskilda att ta med stödperson på möte	9	10	11

Källa: Enkät Öppna jämförelser Socialtjänst, kommunundersökning, myndighetsutövning, 2017, 2018, 2019 Socialstyrelsen

Överenskommelser för att stärka stabilitet, förutsägbarhet och kontinuitet

Personer med missbruks- och beroendeproblematik kan ha behov av insatser från både kommunen och regionen/landstinget. För att möta detta ska kommunen ingå en överenskommelse med regionen om ett samarbete i fråga om personer som missbrukar alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar [3].

Med utgångspunkt från det perspektiv som personer som missbrukar beroendeframkallande medel och deras närstående har, är det viktigt att det finns överenskommelser som tydliggör ansvarsfördelningen mellan huvudmännen. För att överenskommelserna ska få en verklig betydelse för medborgarna, för det praktiska arbetet i kommuner och landsting och för verksamheternas resurser och inriktning krävs överenskommelser som innehåller gemensamma mål, resursfördelning och övergripande samarbete kring vissa grupper [4]. För att säkra att överenskommelsen är aktuell, används och stödjer insatserna till den enskilde är det också viktigt att den regelbundet följs upp [5].

Det är 47 procent av kommunerna som i år uppger att de har en aktuell överenskommelse med regionen/landstinget. Andelen kommuner är något lägre jämfört med de senaste två åren, 2017 var motsvarande andel 56 procent, se tabell 2. För att uppfylla indikatorn krävs att kommunen har en aktuell på ledningsnivå beslutad överenskommelse om samarbete med region/landsting som innehåller:

1. Gemensamma mål med överenskommelsen
2. Resurs- och ansvarsfördelningen mellan kommun och landsting/region
3. Rutiner för samarbete mellan socialtjänstens och regionens/ landstingets personal kring enskilda personer som missbrukar beroendeframkallande medel eller spel om pengar.

Tabell 2 Andel kommuner/stadsdelar som uppger att de har aktuell överenskommelse med regionen/landstinget, procent, riket

Indikator	2017	2018	2019
Aktuell överenskommelse med region, innehållande; gemensamma mål, ansvars- och resursfördelning och rutiner för personalen samarbete	56	53	47

Källa: Enkät Öppna jämförelser Socialtjänst, kommunundersökning, myndighetsutövning, 2017, 2018, 2019 Socialstyrelsen.

Referenser

1. Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende. Stöd för styrning och ledning. Stockholm: Socialstyrelsen; 2017.
2. Att ge ordet och lämna plats-vägledning om brukarinflytande inom socialtjänst, psykiatri och missbruk och beroendevård. Stockholm: Socialstyrelsen; 2013.
3. 5 kap. 9 a § socialtjänstlagen (2001:453), SoL och 16 kap. 3 § HSL (2017:810)
4. God kvalitet och ökad tillgänglighet inom missbruks- och beroendevården prop. 2012/13:77
5. Socialstyrelsens föreskrifter (*SOSFS 2011:9 (M och S)*) Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete

Öppna jämförelser

Målet med öppna jämförelser inom socialtjänsten är verksamhetsförbättring som kommer brukaren till gagn.

Datakälla: Enkät om öppna jämförelser socialtjänst, myndighetsutövning, 2019, Socialstyrelsen.

Svarsfrekvens: 95 procent av kommunerna och stadsdelarna har besvarat enkätens generella del, 92 procent besvarade delenkäten om missbruk.

Mer information

Du hittar alla årets resultat i Excel-filen, redovisade för stadsdelar i Göteborg och Stockholm, på kommun-, läns- och riksnivå på Socialstyrelsens webbplats, se fliken Missbruks- och beroendevård:

<https://www.socialstyrelsen.se/oppnajokforelser/socialtjanst>

Där hittar du även alla indikatorer och metoden för 2019.

Kontakt:

Magdalena Helgesson

Telefon: 075-247 30 00

E-post: magdalena.helgesson@socialstyrelsen.se